

FEKETE LEVENTE

A FÉLELEM RENESZÁNSZA (?)*

Mt 19,16–20, Mt 22,15–22

A bibliai ifjúnak volt egy gondja: örök életet szeretett volna nyerni, vagy – keresztény szóhasználattal – üdvözülni szeretett volna, és nem tudta, miként is valósíthatná meg. Hogyan döbbsen rá, hogyan *érett rá* erre a gondolatra? A Biblia erről nem tudósít. Egy dolog azonban bizonyos: életének abban az időszakában, amikor már kellő tapasztalattal rendelkezett, elhatározta, mindent megtesz azért, hogy Jézussal, a Mesterrel találkozzék, hogy kielégítő választ kapjon tőle erre a számára annyira fontos kérdésre. S amikor végre szemtől szembe állt a Mesterrel, fel is tette neki a kérdést: „Mi módon nyerhetném el az örök életet?”

De miért volt annyira fontos számára ezt megkérdezni? Mert a gazdag ifjú nyilván úgy érezte: számára ez a legfontosabb. Kissé „elhasználta” kifejezéssel élve: ettől függ boldogsága, élete értelme. Úgy gondolom, a kérdés a gazdag ifjú életének épp a közepébe vágott bele.

A felelet rendjén mindez igazolódik is. Fontos felfigyelni arra, hogy őt nem a pusztán kíváncsiság vezette Jézushoz. Eltekintve attól, hogy beleszületett a válásba, ő nagyon is komolyan vette azt. Egészen pontosan: vallásának előírásait. Így hát e kérdésnek – amely egyébként sajnos nem szokott „túl” gyakran elhangzani mindennapjainkban – megvolt a maga előélete.

Jézus válaszából kiderül, hogy a gazdag ifjú olyan lelki életúton menetel, amely egészen biztosan nem fogja a célhoz vezetni. Egyébként – meg lehet szokni.

S ha a menetelésnél tartunk: volt szerencsém a sorkatonasághoz – mint sokunknak. Hétfőn kiásatták a lövészárkot, kedden betemettük. Szerdán kezdődött előlről. Belefásulva és beleszokva, ugyanakkor kiábrándulva, de egész nagy gyakorlatra tettünk szert lövészárk-ásásában, és gyorsan teljesítettük egyéb feladatainkat is. Az élet nem állt meg, a gépezet működött, amelynek része voltunk – mégpedig érezhetően értelem nélküli része. Csakhogy Isten minket értelemmel és lélekkel áldott meg. A kettőből áll össze a személyiség.

A gazdag ifjú értelmére támaszkodva lelki igényből teszi fel a kérdést, mert üdvözülni akar. És ha vallásról és megszokásról van szó, nem lehet egyenlőségjelet tenni az Élet (mondhatni) mindennapi szokásgyakorlata és a vallás formagyakorlata közé, és pedig azért nem, mert a vallás egy egészen sajátos lelki igény bölcsőjéből növekszik ki: Isten akaratából. Ez a sajátos lelki igény – ép-

* Elhangzott az ULOSZ konferenciáján, Kolozsváron 2004. augusztus 27-én.

pen jellegéből adódóan – sajátos lelki *megelégtetést* igényel, hogy kissé veretes, patinás, de annál sokatmondóbb kifejezést használjak.

Végül felteszem a kérdést: mit is akart elérni a gazdag ifjú a Jézussal való találkozás során? Talán tisztázni akarta magában azt, miképpen felelhetne meg végre Isten elvárásának. Mert *külsőségeiben* a Törvény elvárásainak tökéletesen megfelelt. De ráérezett, hogy ez nem minden. Mert a Törvény lényege és a hozzá kapcsolódó külsőség: „kétféle”. A külsőség tulajdonképpen a burok, a csomagolás. Nagyon fontos, mert védi a lényeket. De értéktelen formaként marad meg, ha hiányzik belőle, alóla a szemmel láthatatlan belső lényeg: a valódi érték.

Olyan ez, mint az egyleti életünk egyik kedves – és mások által is jól ismert – szokása. Amikor ifjaink születésnapját, névnapját ünnepeljük, ajándékként egy nagy kartondobozt adunk át, amelyben több, mind kisebb, egymásba illő doboz következik, mígnem a legbelsőben – gyufásdoboznyiban – van egy piciny, szimbolikus, de számunkra valóban sokat jelentő kis ajándék. Bár a poén kedvéért dolgozunk hosszasan a bonyolult csomagolással, úgy gondolom, a játék modell-szerű: a *lényeket* a mindennapi életben is sokszor nagyon-nagyon becsomagoljuk... Gyakran elvesz a lényeg – talán a mi kárunkra is?

A gazdag ifjú ráérezett valamire: tapasztalatai talán a 25–30 évesei lehetnek. Még úgy gondolhatta: életének abban a szakaszában van, amikor válthat. Amikor még megváltoztathatja a lelki hozzáállását a lényeghez, és az Élet Értelméhez, amiről addig csak halvány sejtelve volt.

Gyűjtjük a diót. Nem a formájáért, nem a színéért és nem is csonthéjas tapintásáért, hanem mert karácsony táján foszlós diós kalácshoz szeretnénk felhasználni. Amikor úgyszólván „megpróbáljuk”, vagyis feltörjük, csak akkor derül ki, hogy az addig gondosan összegyűjtött és féltve őrzött dió *lényegében véve* milyen. Kiderül, hogy a héj mögött van-e felhasználható bél vagy nincs. Mert ettől függ, hogy diónk érékes-e vagy értéktelen, élelem-e vagy szemét. Amúgy figyelniük kell arra is, hogy a diónak először a burka fejlődik ki. És ez nagyon fontos! Amiként a kisgyereknél a szokásgyakorlat elkezdése. Néhány dolgot sorolok fel csupán: piciny korban kezd ismerkedni gyakorlás által az imádsággal, a Miatyánkkal vagy az édes anyanyelvvel, és csak később kezdi megérteni, lelkében átélni az anyanyelv mélységét, zöngéjét, illatát és zamatát, többszintű üzenetét. Így vagyunk az imádsággal is. Csak később értjük meg Isten és ember kapcsolatát, e kapcsolat fenségességét és többre mélységét. Ha megértjük... Mert fontos az, hogy ne maradjunk csak a szokásgyakorlatnál.

Ismerős a sokat hangoztatott megállapítás: „Az üzlet anyja a reklám.” Vagyis a „csomagolás”, a hírverés. Manapság rengeteg problémánk adódik azzal, hogy amit szülőföldünkön nagy nehezen, jogszabályokkal, hiánycikkekkel vagy kedvezőtlen időjárással küszködve előállítunk, azt szinte alig tudjuk értékesíteni. Mert a nyugat-európai – korántsem jobb minőségű – termékek sokkal szebb csomagolásban tündökölnék a polcokon. Furán hangzik: *a csomagolás miatt szenvedünk*. Itt pedig nem a környezetszennyezésre gondolok. Van egy amerikai

közmondás: „ha van három dollárod, kettőt fordíts a reklámra és csak egyet fektess be”. Nyereségre figyelő világszemlélet ez, „profitorientált”.

János bácsi már régóta halálra dolgozta magát, mielőtt – a '89-es változások után – az első hozzánk látogató amerikai turistával kezét fogott volna. Éjjelnappal dolgozik, mindent megtesz azért, hogy minél több legyen kamrájában, a pénztárcájában, éspedig azért, mert biztosítani akarja a jövőjét. Vagyis rendkívül fontos neki, hogy számára, családjá számára a holnap biztonságos legyen. Amúgy jó keresztény: először is megkeresztelték – erről ő nem tehet –, aztán megkonfirmált, amikor mindent megtett azért, hogy az atyai szigornak eleget tegyen, mert az édesapja szó szerint „agyonüti”, ha hibátlanul fel nem mondja a kátét a templomban, mert a világ előtt a szülők miatta – vegye tudomásul! – nem fognak szégyenkezni. Ebben a mentalitásban nő fel János bácsi. Elmegy egy évben négyszer a templomba, és úrvacsorát is vesz, mert ha nem, a szomszédok előtt restelli. A *külvilág* megítéli.

A burok, a forma, a csomagolás! Nem „amerikai” szemléletmód ez, hanem az emberi étellel velejáró, napjainkban is őshonos mentalitás. Ha mindezek után azt mondanám, hogy János bácsi *materialista*, vajon tiltakozna-e a kijelentés ellen? Meggyőződésem, hogy igen. Bizonyára mindenféle-fajta indokot felhozna, hogy őt most, 2004-ben nehogy besoroljuk abba a társadalmi rendszerbe, ami őt itthon a múlt század derekán szinte hajléktalanná tette, és törvényesen kifosztotta az atyai örökségből. Vagyis őt nehogy lekommunistázzuk. Viszont kétség sem férhet hozzá, hogy számára akkor is csak az a fontos, ami a világ előtt annak látszik. A családdal együtt imádkozni – ahogy mondani szokták, általában megbélyegzően használva: *lelkizni* – nincs ideje. Nincs ideje megélni és kielégíteni azt a lelki szükségletet, amit úgy szoktunk hívni: együtt lenni Istennel és a családdal. Már nincs is ilyen igénye. Egyébként is, túlságosan magas követelmény, de amúgy se lenne ideje rá. Számára az a fontos, hogy minél többet és még többet gyűjtsön. Aztán majd mondhatja, hogy jöhet az éhhalál – másnak! Neki megvan mindene. Neki biztosan lesz, mit a tejbe aprítania. Ő nem fél.

Külsőség és félelem. Ez a kettő annyira összefügg! Dr. Czeizel Endre humángenetikus orvosprofesszor egy alkalommal kivizsgálásra fogadott egy áldott állapotban levő pedagógus asszonyt. Ez a kismama azzal a kéréssel fordult hozzá: vizsgálná meg a magzatát. Közben elmondja, hogy férjével együtt nagyon várják már a gyermeket. Első gyermekük, de azért mégis csak szeretnék tudni, hogy mi a véleménye a professzor úrnak a magzatról. A vizsgálat után kiderül, hogy gyönyörű, szép, fejlett a baba, de hiányzik a jobb kezén a kis ujj. „Akkor nem kell” – mondta az asszony. Döbbenetes. Ennyire már kifejlett, élő, emberi magzat, és egyszerűen eldobná, mert neki „tökéletes baba kell”. Attól fél, hogy a világ előtt szégyenkeznie kell egy úgynevezett csonka gyermek miatt? Vagy attól fél, hogy majd nem fog megfelelni gyermeke a rá kivetített saját vágyainak? Vagyis vágyai fontosabbak, mint maga a gyermek? Van-e határa ennek az egoizmusnak? Szomorú és félelmetes!

Tökéletesség!... Ki tökéletes? Eszembe jut Pablo Picasso, a baszk festőseni, aki családjának tizedik gyermekeként született. Kilenc lány után végre meglett az apa által annyira várt fiú. De a kis Pablo lilán jött a világra. Sírás nincs, élet nincs, szomorúan és jajveszékelve teszik be az ágy alá. Egyszer csak kis nyöszörgés hallatszik. A kis Pablo életre kell. Később kiderült: diszlexiás, élete végéig nem tudta becsületesen a szorzást és az osztást. Kilenc évesen kezdett iskolába járni. Így maradt meg a húszadik század egyik legnagyobb festősenije.

Testvéreim, van-e különbség lelki, szellemi, spirituális síkon az anyag megnyilvánulási formák között? Mármint az írott betű, a vasszigorú törvény, a pénz vagy éppen a sör, a rostélyos között? Ha szellemi szempontból vizsgálom meg, akkor kijelenthetem, hogy nincs különbség.

Most elérkeztünk a második textusunk főszereplőihöz, a farizeusokhoz. Ők nagyon ismerik a Törvényt. Mi, lelkészek is nagyon ismerjük a Törvényt. A presbíter is nagyon ismeri a Törvényt. Ismerjük és tiszteljük. De a farizeusok közül került ki Jézus legtöbb és legádázabb ellensége. Éppen ezért fakad ki, és nevezi az ellene forduló farizeusokat mérges kígyók és viperák fajzatainak. És íme, ebben a furcsa bibliai szövegösszefüggésben a farizeusok a gazdag ifjú mellé kerültek.

Mi vajon hová kerülnének? És ebben a pillanatban egy döbbenetes hasonlóságot látok a gazdag ifjú, János bácsi és a farizeusok között. Ez a döbbenetes hasonlóság nem más, mint a félelem. A gazdag ifjú attól fél, hogy nem fog üdvözülni, János bácsi attól fél, hogy a holnap bizonytalan, a farizeus attól fél, hogy Isten országa terjedése veszélyezteti hatalmi és anyagi érdekeit. Mind félnek. Most, ha játszunk a szavakkal, és több síkon próbáljuk elemezni az üzenetet, akkor megmaradunk a félelem szónál mint kulcsfogalomnál.

Félelem.

Az ember mint Isten teremtménye test és lélek egysége. Anyag és spiritualitás szervesége. Ha az egyik kerül az előtérbe a másik rovására, az csak a „fél elem”.

Az ember, akinek szívében gyökeret ver a félelem, nem találja a „másik félét”. Elvesztette, vagy elhanyagolta énje másik részét. Halottá vált, vagy haldoklik. És ebből következően a spirituális „fél elem”, a szellemi oldal stabilitása meginog. S ha már ennyire „levezettük a képletet”, akkor talán kijelenthetjük, hogyha egy kategóriába tartozik a gazdag ifjú, János bácsi és a törvényt igen tisztelő farizeus: mindannyian materialisták.

Úgy gondolom, a legmeglepőbb az, hogy a farizeus – materialista. Talán egyfajta feszültséget okoz a felfedezés?

Jön a feloldó válasz: „Add meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené.” E bölcsességet egészen egyszerűen úgy értelmezem, hogyha félelmeid vannak, vizsgálód felül lelki életedet! Éned szellemi részét. Ha a család-

dodban lelki bizonytalanság és diszharmónia uralkodik, ha lelki síkon gyülekezetekben gondok vannak, akkor felül kellene vizsgálnod a közösség lelki életét. Létünk *másik*, szellemi felét. Fizikai szempontból a feltételek talán adottak, hisz van templom, parókia, gyülekezeti terem. Most nem a minőségére, az állapotára gondolok, hanem arra, hogy egyszerűen *vannak*. *Van* egyházközség. Viszont feltétlenül megvizsgálendő, hogy entitásunknak, ennek a sajátos közösségnek milyen a szellemisége. A mindennapok apró, ezernyi megnyilvánulása szellemi önazonosságára és lelki tartalmára gondolok. Más szavakkal: hogy állunk – akár egyéni, akár közösségi szinten – a fizikai, testi életünk mellett a lelki élettel mint Istennek való megfelelőségünkkel? *Ez* a gazdag ifjú személyes gondja. Nekünk ilyen szempontból van-e gondunk? Isten ugyanis lélek. Neki lelki szempontból kell megfelelnünk. „Add meg a császárnak, ami a császáré”. Ez szigorúan és félreérthetetlenül csak a testi életet jelenti. A testi igények kielégítését. Röviden: a pénzt.

Megfelelünk-e Isten elvárásainak, vagy csak a test, a betű, a nyomtatott törvény, a fizikai biztonság szemszögéből igyekszünk a „helyünkön” lenni? Ha szabad így fogalmazni: mely százalékban vagyunk materialisták, és mekkora mértékben vagyunk a hit, a Lélek emberei?

„Add meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené”. Ha sikerül a százalékarányt legalább egy kicsit javítani, és mindannyian személyesen döntjük el, mennyiben igyekszünk az elkövetkezőkben még inkább eleget tenni az isteni elvárásnak, akkor – hiszek benne! – félelmeink is rendre kisebbek lesznek.

Ámen.

DIMÉNY ANDRÁS

ZSOLTÁRI KISEBBSÉG*

„De hátha csak tíz található ott? – Ő így felelt: nem pusztítom el a tízért.” (1Móz 18,32b)

Unitárius világnapunk parányi helyeiből gyűltünk össze szent gyűlésre. Az Ószövetség népe is ezt tette. Évente egyszer összegyűltek szent gyűlésre. Isten lelkét híva segítségül – a megmaradás útját keresték. Ezt tesszük mi is ma. Legyen Isten előtt kedves a gyűlésünk, Ő áldja, szentelje meg azt!

Mi, keresztények, unitáriusok e hazában kevesen vagyunk. Számunk még a százezres létszámot sem éri el. Mi a küldetésünk ebben a világban? E nagy történelmi időben van-e olyan mondanivalónk, amelyre vár a világ? S maga az emberiség. Tud-e a számbelileg kicsi a nagyon is segíteni? Adjon választ e kérdésre a Szentírásunk és unitárius közösségünk történelmi múltja. Egy parányi szent kisebbségért Isten megkegyelmezhet a bűnbe merült világnak.

A Közel-Keletnek – amelyről manapság annyi riasztó hírt hallunk – egyik nevezetessége a Holt-tenger. Kénes gőze azonnal pusztít. Embert, állatot. Halott emberek, elpusztult állatok sírja, nagy temető a Holt-tenger. Ehhez is, mint minden rendkívüli természeti jelenséghez, titkok, legendák fűződnek. Valamikor e helyen termőföld volt – mondja az egyik legenda –: két gazdag várossal, Szodomával és Gomorával. A jólétben elbizakodott nép elhagyta Istent s a bűnök útjára tévedett. Isten elhatározza, hogy elpusztítja őket. Ítéletének végrehajtására két angyalt küldött, férfiruhába öltözve. Útjuk Ábrahám sátra előtt vitt el, aki behívta őket, hogy megtudja szándékukat. Ott lakott rokona is, Lót, aki alkudozni kezdett: irgalmat próbált kicsikarni a város számára 50, 40, 30, 20, 10 igaz emberért. Megvizsgálták a szíveket, de nem találtak tíz igaz embert. Az ítélet előtt Lótékát kihívták. A városból menekülő Lót felesége visszanezett, és kőszoborrá vált. Elsüllyedt a hely, bűzhödt víz fakad fel helyén: a Holt-tenger.

A történet figyelmeztetés volt a „tegnap”, s ugyanaz ma is. Minden jó elveszi a maga jutalmát és minden rossz a maga büntetését. A sodomabeliek csúfolódtak Lótékával: mi a jutalmatok, hogy jók vagytok? Mi a büntetésünk, hogy Istent nem ismerünk?

Köztünk is sokszor van így. Ha mindenki gonosz – legyünk mi is azok; ha mindenki istentelen, templomkerülő – legyünk mi is olyanok.

De vannak mások is: ha mindenki erkölcstelen, istentagadó is, akkor sem leszek az, és Isten népéhez tartozónak vallom magamat.

* Elhangzott Sepsiköröspatakon 1985. augusztus 11-én a parciális köri gyűlésen.